

ET

OUTLOOK | 1 |

UUED JA TEKKIVAD RISKID TÖÖOHUTUSE JA TÖÖTERVISHOIU VALDKONNAS

EUROOPA RISKISEIREKESKUS

Euroopa Tööohutuse
ja Töötervishoiu Agentuur

OUTLOOK | 1 |

UUED JA TEKKIVAD RISKID TÖÖOHUTUSE JA TÖÖTERVISHOIU VALDKONNAS

EUROOPA RISKISEIREKESKUS

Euroopa Tööohutuse
ja Töötervishoiu Agentuur

**Europe Direct on teabeteenistus, mis aitab leida vastuseid
Euroopa Liiduga seotud küsimustele.**

**Tasuta infotelefon (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Teatud juhtudel ei võimalda mobiilsideoperaatorid helistamist 00 800 numbritele või on need kõned tasulised.

Lisateavet Euroopa Liidu kohta saate Internetist EUROPA serverist (<http://europa.eu>).

Katoloogimisandmed on esitatud väljaande lõpus.

Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2009

© Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Agentuur, 2009. Allikale viitamisel on paljudamine lubatud.

Printed in Belgium

SISUKORD

Eessõna	5
Sissejuhatus	7
Vanus	7
Keemilised riskid väikestes ja keskmise suurusega ettevõtetes	9
Tööhõive valdkondlik struktuur	9
Kokkupuude müraga ja kuulmishäired	11
Kokkupuude ultraviolettkiirgusega	12
Sooline tasakaal	13
Tööturg: töosuhted	14
Nanotehnoloogiad	15
Kutsehaigused	16
Ametialane struktuur	18
Pandeemiad	18
Tööõnnetused	20
Tööstress	21
Noored töötajad	22

EESSÕNA

Ühenduse tööohutuse ja tervishoiu strateegias (2002–2006) paluti Euroopa Tööohutuse ja Tervishoiu Agentuuril asutada riskiseirekeskus, et aidata ehtsa riskiennetuskultuuri väljatöötamise raames ennetada uusi ja tekkivaid riske.

Seega astus agentuur esimesed sammud Euroopa riskiseirekeskuse loomise suunas, tuginedes varasemale tööle sellistes küsimustes nagu muutuv töömaailm ning tekkivate riskidega seotud teadusuuringud ja asjakohasest heast tavast teavitamine. Euroopa riskiseirekeskuse algetapis oli üks põhiülesanne avaldada neli põhiaruannet, milles on ühendatud eksperthinnangud ning teaduslike artiklite ülevaated, et tuua esile tekkivad riskid neljas tööohutuse ja tervishoiu põhivaldkonnas: füüsilised, bioloogilised, psühholoogilised ja keemilised riskid.

Euroopa riskiseirekeskuse jaoks on uurimuste tellimine ja avaldamine alles töö algus. Üks keskuse peaesmärke on elavdada agentuuri sidusrühmade seas arutelu uurimuste tulemuste üle. Seda üritame teha kahel viisil. Esiteks korraldab Euroopa riskiseirekeskus seminarisarju, mis toovad kokku iga valdkonna juhtivad eksperdid ning ELI poliitikakujundajad, nagu sotsiaalpartnerid ning Euroopa Komisjoni asjakohaste peadirektoraaide ning teiste organite, näiteks Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) ja Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) esindajad. Neil seminaridel tutvustatakse ja arutatakse riskiseirekeskuse peamiste aruannete tulemusi ning osalejatelt saadud tagasiside alusel tehakse kindlaks võimalikud esmatähtsad teemad riskiseirekeskuse edasiseks tegevuseks. Korraldatud on juba kaks sellist seminari, millel käsitleti tekkivaid bioloogilisi ja psühholoogilisi riske, ning 2009. aastaks on kavandatud uued seminarid, millel keskendutakse tekkivatele keemilistele riskidele, töövägivallale ning kantserogeenidele.

Need seminarid on olnud kasulikud arutelu elavdamisel ning võimaldavad valdkonna tippspetsialistidel jagada poliitikakujundajatega uusimaid teaduslikke andmeid. Kuigi seminaride ettekanded ja järeldused on tasuta kättesaadavad meie veebilehel, on osalejate arv, kelleni me sedakaudu jõuame, siiski piiratud. Seetõttu üritamegi edastada riskiseirekeskuse järeldusi oma

sidusrühmadele ka muul moel: kasutades käesolevat eriväljaannet Outlook.

Outlooki esimesest numbrist leiate ülevaate Euroopa riskiseirekeskuse teatavatest põhiprojektidest ning lühiartiklid tööohutuse ja tervishoiu eri aspektide kohta alates kontekstist nähtustest, nagu tööturuküsimused ja demograafia, kuni konkreetsete tekkivate riskide ning ohutus- ja tervishoiunäitajateni.

Outlooki avaldatakse 22 keeles, et jõuda võimalikult paljude sidusrühmadeni. Kui soovite mõne teema kohta lisateavet, saate lugeda ingliskeelset täispikka artiklit agentuuri veebilehel: <http://osha.europa.eu/en/publications/outlook>. Samuti leiate siit viited agentuuri aruannetele ja teabelehtedele, mis kõik on tasuta kättesaadavad meie veebilehel.

Loodetavasti on Outlook teie jaoks huvitav ja kasulik lugemine. Töötame pidevalt selle nimel, et parandada viise oma töö tulemuste edastamiseks sidusrühmadele, ning seega oleme tänulikud märkuste eest väljaande sisu ja vormi kohta.

Jukka Takala
Euroopa Tööohutuse ja Tervishoiu
Agentuuri
direktor

Jaanuar 2009

SISSEJUHATUS

ELi töötajate ohutust ja tervist mõjutavad mitmed tegurid, sealhulgas muutuv demograafiline struktuur, uute tehnoloogiate levik ja varem domineerinud majandusvaldkondade, nagu tööstuse ja mäetööstuse tähtsuse vähenemine. See toob kaasa muutusi mitte ainult sektorite töökohtade arvus, vaid ka olemasolevate töökohtade liigis. Tööjõu vanuseline koosseis muutub. Uued tehnoloogiad loovad uusi töökatgoriaid. Globaliseerumine tähendab, et terviseohud, mis kunagi üksnes kauguses terendasid, levivad hõlpsasti ja kiiresti üle maailma. Kui EL soovib hoida oma töötajate tervist ja säilitada majandusliku võimsuse ja konkurentsivõime, peab neid probleeme käsitlema ennetavalt. Outlook pakub ülevaadet praegustest ja tulevastest töötervishoiu seisukohast olulistest suundumustest, peamistest töökohas esinevatest riskidest ning nende ennetamisest.

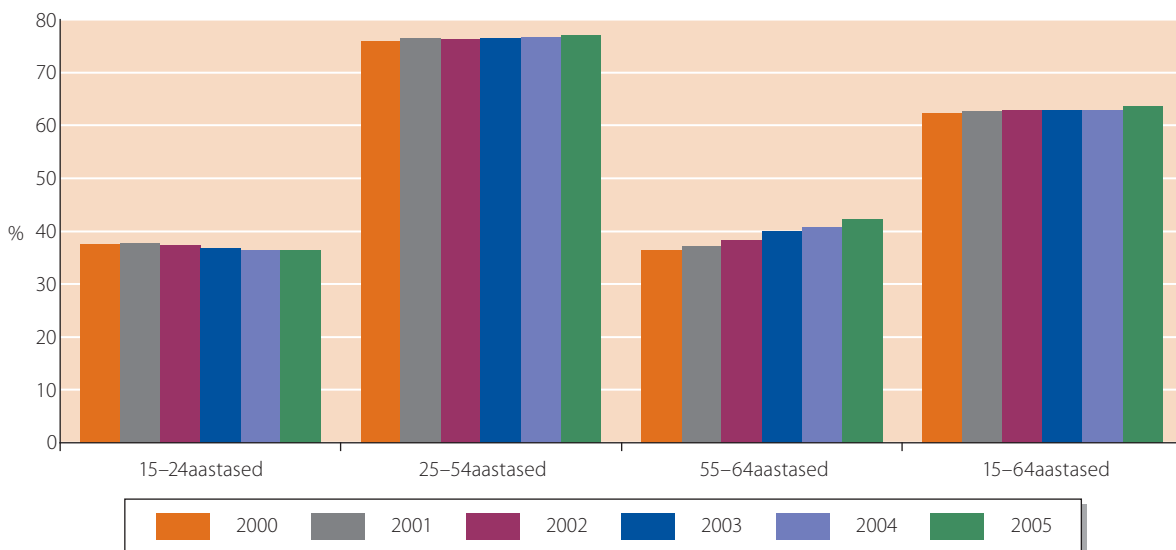
VANUS

Hiljutised muutused Euroopa tööjõu vanuselises koosseisus mõjutavad töötajate ohutust ja tervist. Aastatel 2000–2005 suurenes EL 25-s 15–64aastaste töötajate koguarv 8,3 miljoni võrra. 15–24aastaste vanuserühmas vähenes töötavate inimeste arv 0,7 miljoni võrra, samas kui 55–64aastaste vanuserühmas see 4,2 miljoni võrra tõusis.

Tööhõivemäär tõusis kõikides vanuserühmades, välja arvatud noorte puhul (15–24aastased).

Tööjõu vananemine mõjutab soolist tasakaalu. 2005. aastal – nagu ka viiel varasemal aastal – moodustasid suurema osa EL 25 tööjõust mehed. Meeste tööhõivemäär tõusis vaevumärgatavalt: 2005. aastal oli see 71,1% (15–64aastased mehed), võrreldes 71,0%-ga 2000. aastal (+0,1%). Naiste tööhõivemäär

Joonis 1. Tööhõivemäär vanuserühmade järgi (%), EL 25

Allikas: Eurostati tööjõu-uuring

aga tõusis 53,3%-lt 2000. aastal 56,3%-le 2005. aastal (+2,8%).

Tööhõivemäär on kõige kõrgem 25–54aastaste vanuserühmas (meeste puhul 85,4% ja naiste puhul 68,9%), millele järgnevad 55–64aastased töötajad (meeste puhul 51,5% ja naiste puhul 33,6%). 15–24aastaste vanuserühmas töötas meestest 39,1% ja naistest 33,3%. 15–24aastaste üldine tööhõivemäär on nii meeste kui ka naiste puhul langenud.

Suurem osa 15–64aastastest ELi töötajatest töötab järgmises neljas **majandusvaldkonnas**:

- töötlev tööstus (35,6 miljonit);
- kaubandus (28,2 miljonit);
- tervishoid ja sotsiaaltöö (19 miljonit);
- kinnisvara, rentimine ja äritegevus (18,2 miljonit).

25–54aastaste töötajate valdkondlik jaotumine ühtib peaaegu täielikult üldpildiga, kuid 15–24aastaste vanuserühmas on olukord teine. Selle vanuserühma töötajad töötavad kõige sagedamini kaubanduses (4,6 miljonit), millele järgneb töötlev tööstus (3,6 miljonit), ehitus (1,9 miljonit) ning hotellid ja restoranid (1,8 miljonit). Tublisti on suurenenud 15–24aastaste töötajate arv hotelli- ja restoranisektoris.

55–64aastased töötajad töötavad kõige sagedamini töötlevas tööstuses (3,6 miljonit), kaubanduses (2,8 miljonit) ning tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonnas (2,3 miljonit). Neljandal kohal on selles rühmas haridus (2,2 miljonit).

Ametikategoriate puhul suureneb 55–64aastaste töötajate tööhõive seadusandjate, kõrgemate ametnike ja juhtide kategoorias. 15–24aastaste töötajate tööhõive suureneb teenindajate ning poe- ja müügitöötajate kategoorias.

2005. aastal olid EL 25-s 15–64aastaste elanike seas kõige levinumad ametikategoriad tehnikud ja keskastme spetsialistid (31,5 miljonit), oskus- ja käsitöölised (27,5 miljonit), tippspetsialistid (26,3 miljonit) ning teenindajad (26 miljonit). Kokku töötas nimetatud kategooriates ligikaudu 111 miljonit inimest (193,8 miljonist töötajast).

Jagunemine ametite vahel on 25–54aastaste vanuserühmas kirjeldatud olukorraga peaaegu täpselt sama (vastavalt 25,6 miljonit, 21,1 miljonit, 21,9 miljonit ja 18,6 miljonit), samas kui enamik 15–24aastastest

töötajatest töötab teenindajana (5,2 miljonit), millele järgneb oskus- ja käsitöölised kategooria (3,6 miljonit). Ametnikud (2,7 miljonit) ning tehnikud ja keskastme spetsialistid (2,7 miljonit) on vastavalt kolmandal ja neljandal kohal ning neile järgneb väikse vahega lihttöölised kategooria (2,5 miljonit). 55–64aastaste töötajate seas on kõige levinumad ametikategoriad tippspetsialistid (3,5 miljonit), tehnikud ja keskastme spetsialistid (3,2 miljonit) ning oskus- ja käsitöölised (2,8 miljonit). Selles rühmas on neljandal kohal seadusandjad, kõrgemad ametnikud ja juhid (2,6 miljonit).

Aastatel 2000–2005 suurenes töötajate arv kõige enam järgmistes kategooriates: tehnikud ja keskastme spetsialistid (+3,9 miljonit), tippspetsialistid (+3 miljonit) ning lihttöölised (+2,9 miljonit). Töötajate arvu suurenemise suundumus on täheldatav 25–54aastaste vanuserühmas. Sama toimub 55–64aastaste vanuserühmas, kus tööhõive on samuti suurenenud seadusandjate, kõrgemate ametnike ja juhtide kategoorias. 15–24aastaste vanuserühmas on olukord üldpildist erinev: kõige rohkem on tööhõive suurenenud teenindajate ning poe- ja müügitöötajate kategoorias (+0,38 miljonit), millele järgnevad lihttöölised (+0,15 miljonit) ning tehnikud ja keskastme spetsialistid (+0,13 miljonit).

Kõige rohkem on töötajate (15–34aastased) arv vähenenud oskus- ja käsitöölised kategoorias (–1,5 miljonit), millele järgneb ametnike kategooria (–1,0 miljonit). Töötajate arv on vähenenud sarnaselt nii 15–24aastaste kui ka 25–45aastaste vanuserühmas. 55–64aastaste vanuserühmas vähenes töötajate arv vähesel määral üksnes põllumajanduse ja kalanduse oskustöölised kategoorias (–0,1 miljonit).

Töökorralduse vallas kipub **osaaja- ja ajutisi töötajaid** olema kõige rohkem vanemates ja nooremates vanuserühmades. Kõige suurem osaajatöötajate osakaal on tööelu alustanud või lõpetavate inimeste hulgas (2005. aastal liigitus osaajatöötajateks 26% 15–24aastastest töötajatest ning 20% 50–64aastastest töötajatest). Samal aastal töötas tähtjalise lepinguga ligikaudu 40% 15–24aastastest töötajatest, võrreldes 12%ga 25–49aastaste ning 6%ga 50–64aastaste vanuserühmade puhul.

Järgnevatel aastakümnetel suureneb Euroopa majanduslikult aktiivse rahvastiku hulgas 50aastaste ja vanemate töötajate arv ning vastavalt väheneb noorte osakaal.

Sellise muutuva vanuselise jaotuse tõttu on tähtsam kui kunagi varem keskenduda tööõnnetuste riski vähendamisele ja töötajate tervise parandamisele, eeskätt kõige eakamate töötajate puhul. Õnnetuste ja kutsehaiguste esinemise vähendamine koos tõhusate taastusraviprogrammidega aitab hoida Euroopa tööjõu tervena.

KEEMILISED RISKID VÄIKESTES JA KESKMISE SUURUSEGA ETTEVÖTETES

Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted (VKEed) moodustavad 99,42% kõikidest ELi ettevõtetest.

VKEsid leidub kõikides majandusvaldkondades, kuid peamiselt jae- ja hulgikaubanduses ning hotelli- ja restoranisektoris, kus 2003. aastal töötas VKEdes vastavalt 73,4% ja 80,6% sektori kogu tööjõust. Seevastu elektri-, gaasi- ja veevarustuse sektoris töötas VKEdes vaid 20,9% töötajatest.

Ohtlike ainete seotud tööõnnetuste arv on VKEdes üldiselt suurem kui suurtes ettevõtetes. Kokku esineb VKEdes 80% keemilistest ainetest põhjustatud kutsehaigustest.

See näitab, et suur osa VKEde töötajatest puutub kokku keemiliste ainetega, mis võivad kas ebapiisava kaitse või ohtlike töötavade tõttu ohustada nende ohutust ja tervist.

VKEde töötajad võivad kemikaalidega kokku puutuda mitmesugustes tööstusharudes, sealhulgas ehituses, pesulates, tervishoius, isikuteeninduses (juuksur), metalli-, tekstiili-, mööbli- ja toidutööstuses, transpordis ja jäätmekäitluses.

Keemiliste ainetega kokkupuutuvatel VKEde töötajatel esineb tihti mitmesuguseid tervisehäireid. Peale selle on VKEdel riskide nõuetekohaseks ohjamiseks tavaliselt vähem ressursse kui suurteil ettevõtetel. Samuti pole paljudel VKEdel piisavalt

õigusi ja vahendeid juurdepääsuks teabele kemikaalide kohta, mida nende ostetavad ja kasutatavad tooted sisaldavad.

Mõningad (kuid mitte kõik) liikmesriigid on välja töötanud lihtsustatud mudelid keemiliste riskidega kokkupuute hindamiseks ja piiramiseks.

Ametialadest on keemilistest ainetest põhjustatud tööõnnetuse risk kõige suurem igat liiki tootmises, kus juhtub 37,8% kõikidest sellistest õnnetustest. Ligikaudu 10,5% kõnealustest õnnetustest juhtub uute hoonete ehitamisel, 10% rajatiste ja masinate puhastamisel ning 7% hooldustöödel.

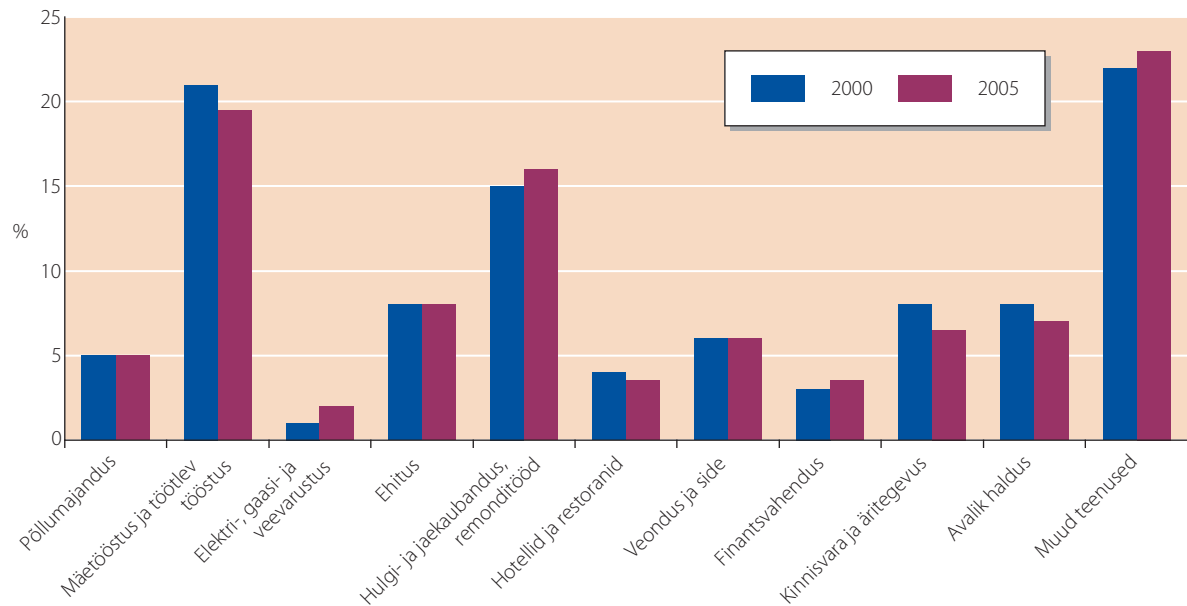
Peamised üldised ennetusmeetmed, mida ettevõtted peavad rakendama, on loetletud ELi direktiivis keemiliste ainete kohta. Need hõlmavad järgmist:

- ohtlike ainete ja protsesside kõrvaldamine või asendamine vähem ohtlike alternatiividega;
- kollektiivsete kaitsemeetmete kasutamine, nagu tehnilised kontrollid või piisav ventilatsioon ning asjakohased organisatoorsed meetmed;
- asjakohaste vahendite kasutamine keemiliste ainetega töötamisel;
- keemiliste ainetega kokkupuutuvate või kokku puutuda võivate töötajate arvu vähendamine miinimumini;
- kokkupuute kestuse ja intensiivsuse vähendamine miinimumini;
- asjakohased hügieenimeetmed;
- asjaomase töö jaoks vajaliku keemiliste ainete koguse vähendamine miinimumini;
- asjakohane töökord, sealhulgas korraldused keemiliste ainete ja jäätmete ohutuks käitlemiseks, säilitamiseks ja transportimiseks;
- individuaalsete kaitsemeetmete, sh isikukaitsevahendite kasutamine, kui kokkupuudet ei saa vältida teiste vahendite kaudu.

TÖÖHÕIVE VALDKONDLIK STRUKTUUR

ELi majanduses on juhtival kohal nüüd **teenusesektor**, moodustades 67,1% EL 25 kogu majandusest (69,1% EL 15 puhul). Kuigi teatavates

Joonis 2. Töjõu valdkondlik jaotumine

Allikas: Euroopa töötingimuste uuring 2000; EL 27 – Euroopa töötingimuste uuring 2005.

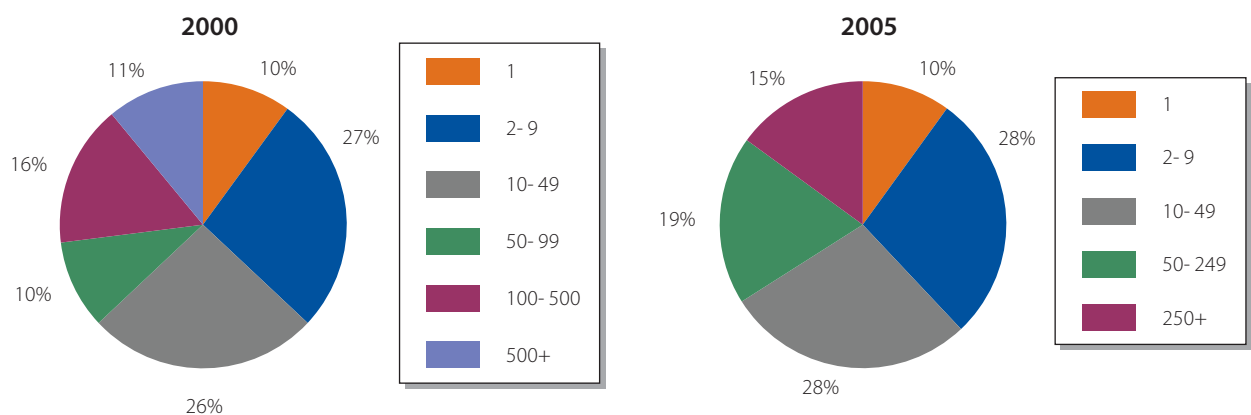
riikides on endiselt suur osakaal traditsioonilistel sektoritel, sealhulgas põllumajandusel ja tööstusel, on töökohtade liikumine teenindusse pidev suundumus. Aastatel 1995–2002 langes EL 15-s väga järsult mäetööstuses ning elektri-, gaasi- ja veevarustuses töötavate töötajate osakaal (vastavalt 22% ja 11%). Kõige rohkem on töötajate arv tõusnud kinnisvaras, rentimises ja äritegevuses (47%) ning tervishoius ja sotsiaalhoolekandes

(18%). Aastate 2000–2005 andmed on esitatud joonisel 2.

Samuti esineb eri tegevusvaldkondades erinevusi meeste ja naiste tööhõives. Naised töötavad peamiselt teeninduses. Meeste tööhõive määr on teeninduses tunduvalt madalam, kuid kõrgem tööstuses.

Ettevõtete suuruse vaatlus näitab, et 85% töötajatest töötab VKEdes, st ettevõtetes, kus on

Joonis 3. Töjõu jaotumine ettevõtete suuruse järgi

Allikas: Euroopa töötingimuste uuring 2000; EL 25 – Euroopa töötingimuste uuring 2005

vähem kui 250 töötajat, ning 63% ettevõtetes, kus on vähem kui 50 töötajat.

Ligikaudu 10% töötajatest on ilma alluvateta FIEde.

Mikroettevõtete ja VKEde arvu suurenemine on eriti tähtis tööhutuse ja tervishoiu seisukohast.

Euroopa tööõnnetuste statistika (ESAW) näitab, et **VKEdes juhtub rohkem õnnetusi** kui ettevõtetes, kus töötab üle 250 töötaja.

Töäjõu jaotumine ettevõtte suuruse ja valdkonna järgi on näitlikustatud eespool esitatud joonistel.

KOKKUPUUDE MÜRAGA JA KUULMISHÄIRED

Müra töökohal on ülemaailmne probleem, mis puudutab paljusid tööstusvaldkondi. Kokkupuude liigse müraga võib põhjustada kuulmishäireid.

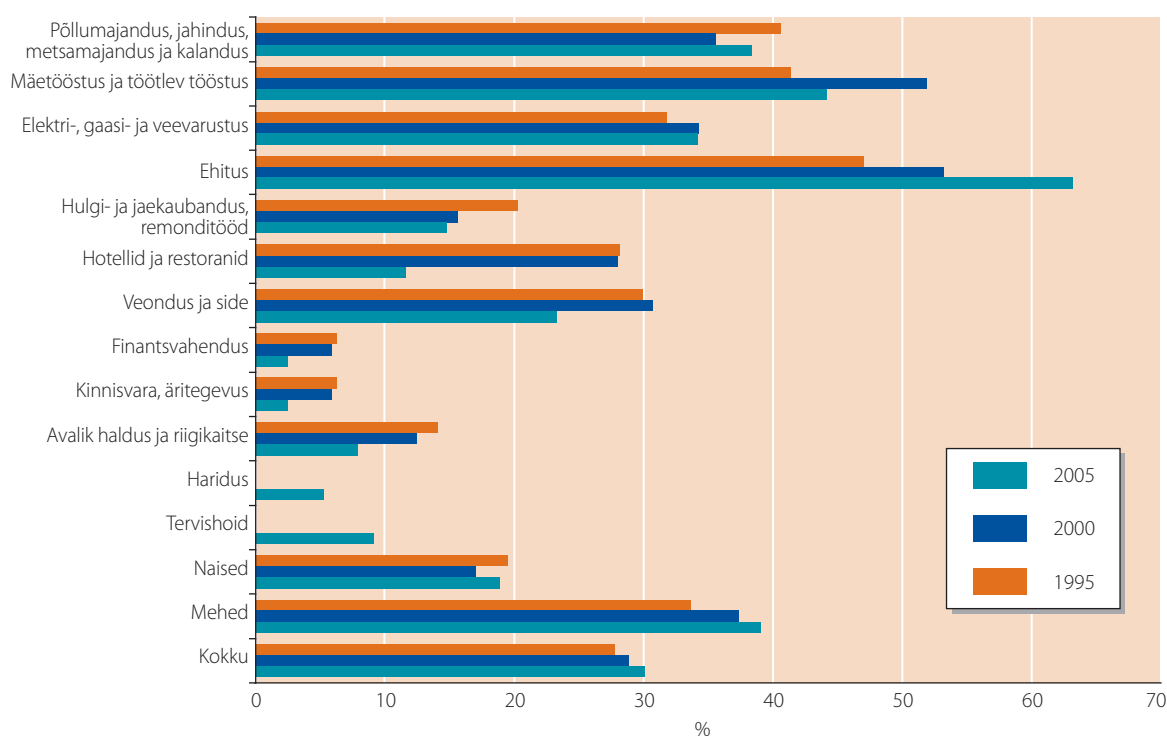
Mürast tingitud kuulmishäireid võib põhjustada ühekordne kokkupuude müraga (üle 140 detsibelli (dB(C)) või mitu tundi kestev kokkupuude kõrgsagedusliku heliga (üle 85 detsibelli (dB(A)) igal tööpäeval pika perioodi vältel.

EL 27-s puutub müraga kokku hinnanguliselt 60 miljonit töötajat, mis on 30% kogu tööjõust.

Kokkupuude müraga on tavaline põllumajanduses, mäetööstuses, töötlevas tööstuses ning ehituses, kus müraga puutub kokku 35% asjaomaste sektorite töötajatest. Kõige rohkem teatatakse tööga seotud kuulmishäiretest mäetööstuses ja töötlevas tööstuses, ehituses ning veonduses ja sides. Kõige sagedamini teatavad kuulmisprobleemidest lihttöötajad (nn sinikraed). Selle kategooria töötajad puutuvad müraga kokku tunduvalt rohkem, kuna nende töö hõlmab mürarikkaid protsesse ja masinate kasutamist.

Hiljutised suundumused tööhõives näitavad, et tööhõive kahes kõige mürarohkemas sektoris – mäetööstuses ja töötlevas tööstuses ning põllumajanduses – väheneb. Viimastel aastatel aga on

Joonis 4. Vähemalt veerandi jooksul tööajast müraga kokku puutuvate töötajate osakaal (%)

Allikas: EL 15 – Euroopa töötingimuste uuring 1995 ja 2000, EL 27 – Euroopa töötingimuste uuring 2005

järsult suurenenud müraga kokkupuutuvate töötajate osakaal ehitussektoris. Müraga puutuvad kokku aga ka paljud teised töötajad, isegi sektorites, mida tavaliselt väga mürarikkaks ei peeta, näiteks hariduses, telefoniteeninduses ja meelelahutusvaldkonnas.

Mehed puutuvad töökohal müraga kokku keskmiselt kaks korda sagedamini kui naised ning teatavad kuulmisprobleemide esinemisest rohkem kui kaks korda rohkem.

Naised aga moodustavad peamise osa teenusesektori töötajatest, kus müra muutub üha suuremaks probleemiks.

ELi kümne uue liikmesriigi töötajad tunduvad puutuvat müraga rohkem kokku kui EL 15 töötajad. 2005. aastal teatas kümnes uues liikmesriigis kokkupuutest müraga 38,8% töötajatest, võrreldes 28,7%ga EL 15-s ning 28%ga Bulgaarias ja Rumeenias.

Vanus ei ole müraga kokkupuutumisel oluline tegur: erinevused müraga kokkupuutumises on vanuserühmade vahel väga väikesed.

6. veebruari 2003. aasta direktiiv 2003/10/EÜ töötavishoiu ja tööohutuse miinimumnõuete kohta seoses töötajate kokkupuutega füüsilistest mõjuritest (müra) tulenevate riskidega sisaldab üksikasju kokkupuute piirväärtuste, riskihindamise, mürakaitse, kuulmiskaitsevahendite kasutamise, töötajate teavitamise ning tervisekontrollide kohta.

Mõningad olulised faktid tööga seotud müra- ning kuulmishäirete kohta:

- seisundiga kaasneb tihti tinnitus ehk pinin kõrvus;
- müra- ning kuulmishäirete kulu moodustab ligikaudu 10% kutsehaiguste hüvitiste kogukulust;
- tunnustatud kuulmishäirete esinemissagedus erineb sõltuvalt riigist ja tunnustamise tavast. 2005. aastal oli erinevus liikmesriikide vahel küllaltki silmatorkav. EL 15-s teatas kuulmisprobleemidest 5,9% töötajatest, võrreldes 13,5%ga kümnes uues liikmesriigis ning 9,7%ga Bulgaarias ja Rumeenias;
- kõige rohkem registreeriti juhtumeid 40–54aastaste ning 55–60aastaste vanuserühmas.

Müra ei ole ainus tööga seotud stressor, mis töötajate kuulmist mõjutada võib. Koostoimes müraga võib kuulmissüsteemi mõjutada vibratsioon.

Paljud kemikaalid on liigitatud **ototoksiliseks** ning need on kuulmissüsteemile kahjulikud. Tööstuses kasutatavatest ainetest on sellised muu hulgas lahustid, süsinikmonooksiid ning tsüaanvesinikhape.

Müra- ning kuulmiskadu oli EL 12-s 2001. aastal neljas enim registreeritud kutsehaigus. 14 miljonit töötajat ehk 7% kogu EL 27 töötajast usub, et töö mõjutab nende tervist, põhjustades kuulmishäireid. Kuulmishäirete esinemise suhtarv on 11,5 juhtumit 100 000 töötaja kohta.

Müra mõjud ei piirdu üksnes kuulmise kahjustamisega. See võib süvendada väsimust, stressi ja unehäireid ning mõjutada isegi südame-veresoonkonda. Töökoha tasandil on müra väga oluline negatiivne mõju see, et see võib summutada hoiatushelisid ja häirida suhtlust, mis suurendab tööõnnetuste riski.

KOKKUPUUDE ULTRAVIOLETTKIIRGUSEGA

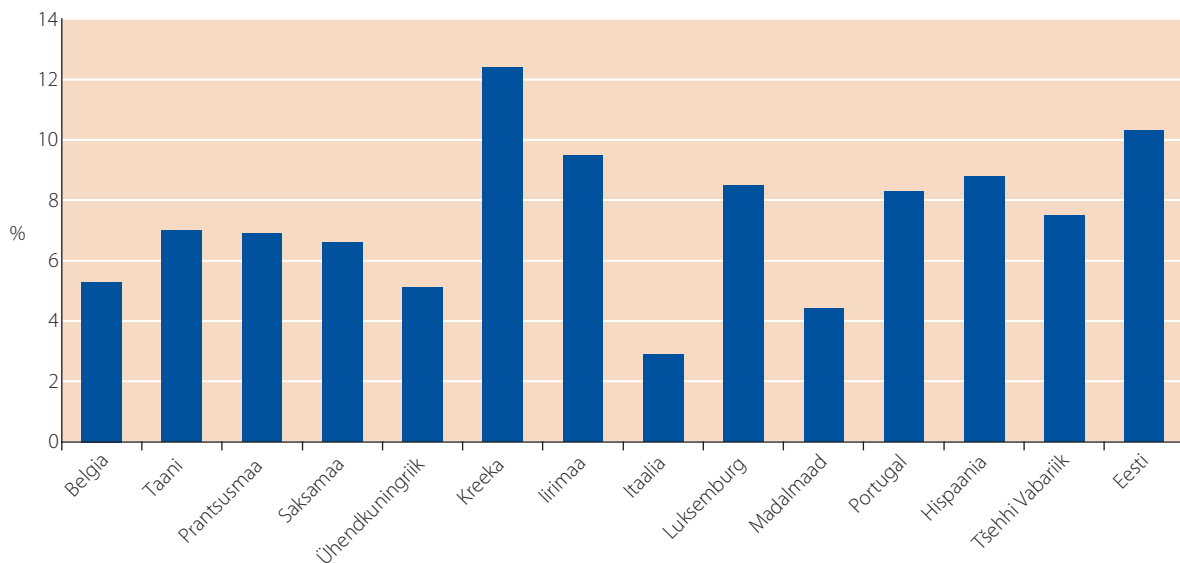
Ultraviolettkiirgus (UV-kiirgus) on üks olulisemaid töökeskkonnas esinevaid füüsilisi riske. UV-kiirgus on elektromagnetiline mitteioniseeriv kiirgus lainepikkusega 100–400 nm. Liigne kokkupuude sellise kiirgusega võib olla ohtlik. Ohu tõsidus sõltub lainepikkusest, intensiivsusest ning kokkupuute kestusest. Liigne kokkupuude võib kahjustada silmi, nahka ja immuunsüsteemi.

UV-kiirgus on nimetatud kantserogeeniks teguriks 36s ELi tööstusharus. Neist 11s on see kantserogeenidega kokkupuutumise juhtude seas esimesel kohal.

Maailma Terviseorganisatsiooni aruande järgi oli 2000. aastal Euroopas UV-kiirgusega seotud haiguste hulgas üle 2 miljoni mittemelanoomse nahavähi juhtumi (lamerakuline ja basaarakuline vähk) ning üle 67 000 pahaloomulise melanoomi juhtumi.

Kõige rohkem puutuvad töötajad UV-kiirgusega kokku põllumajanduses ja jahinduses ning ehituses.

Joonis 5. Hinnanguline kokkupuude loodusliku UV-kiirgusega

Allikas: CAREX, Eurostat

Riskigrupi ei kuulu mitte üksnes välitingimustes töötajad, kes puutuvad kokku loodusliku UV-kiirgusega (päikesekiirgus), vaid ka siseruumides töötajad, kes puutuvad kokku tehisallikatest tulevaga kiirgusega.

Tehisallikad võivad olla tervisele palju ohtlikumad kui looduslik UV-kiirgus: kiirgus võib olla intensiivsem ning sisaldada ohtlikke lainepikkusi. Tehislik UV-kiirgus ohustab eeskätt töötajaid, kelle töö hõlmab:

- värvide kuivatamise tehnikaid;
- desinfitseerimisseadmeid;
- keevitamist ning
- fototeraapiat.

Nende valdkondade töötajate puhul tuleb kindlaks määrata kokkupuute piirväärtused ning rakendada tehnilisi ja halduskontrolle, nad peavad kasutama isikukaitsevahendeid ning läbima tervisekontrolle. Neid meetmeid võib olla vaja kohaldada hambaarstide, füsioterapeutide, litograafide, korstnapühkijate, lennuki pilootide ja navigaatorite, sadamavalvurite, maalrite, toiduainetööstuse töötajate ning keevitajate suhtes.

Rõhutatakse UV-kiirgusega kokkupuutumise kumulatiivsust ning kokkupuutuvate inimeste tundlikkuse võimalikku suurenemist, samuti UV-

põhiste tehnoloogiate kasutamise levimust ja suurenemist.

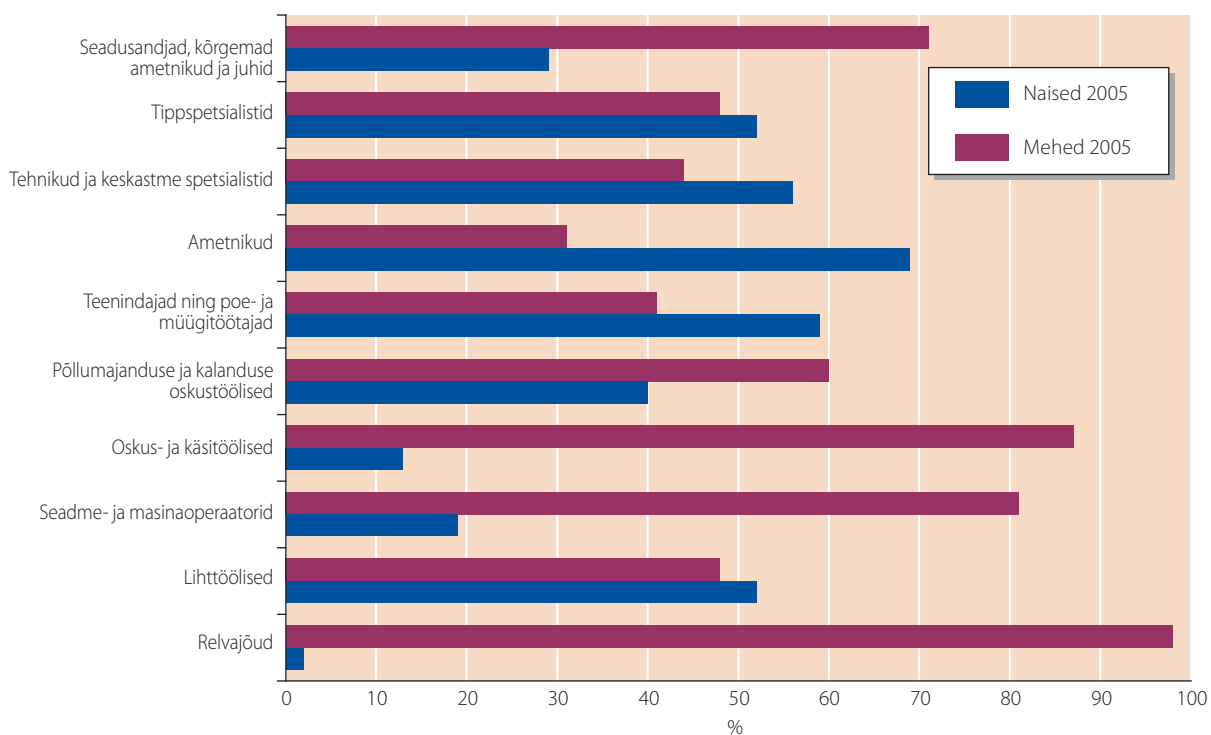
Tehisliku UV-kiirgusega puutub ELi riikides hinnanguliselt kokku ligikaudu 1,2 miljonit töötajat, mis on umbes 0,65% kogu tööjõust.

Kättesaadavast teabest ei piisa täieliku ülevaate andmiseks tööalasest kokkupuutest UV-kiirgusega ELis. **Päikesekiirgusega** puutub vähemalt 75% ulatuses tööajast kokku 14,5 miljonit ELi töötajat, kellest 90% on mehed. Selliste töötajate hulka kuuluvad talupidajad, metsakasvatajad ja aiandustootjad, aia- ja pargitöötajad, postiljonid ja sorteerijad, ajalehtede laialikandjad, kehalise kasvatususe õpetajad, treenerid ja lastehooldustöötajad.

SOOLINE TASAKAAL

Aastatel 2001–2005 suurenes ELis mõningal määral naiste osakaal tööhõives. Tööstuses on meeste osakaal naiste omast märkimisväärselt suurem, samas kui teenusesektoris töötab tunduvalt rohkem naisi kui mehi.

Joonis 6. Sooline jaotumine ametikategooriate järgi, EL 25

Allikas: Euroopa töötingimuste uuring 2005

Kuigi naiste esindatus juhatuses on kogu ELis suurenenud, domineerivad ametiredeli tipus endiselt mehed. Näiteks:

- ainult 24,5%-l EL 27 töajast (9,4%-l meestest ja 42%-l naistest) on otseseks ülemuseks naine;
- üle 70% ettevõtte juhtidest ja kõrgematest valitsusametnikest on mehed;
- kaks kolmandikku FIEdest on mehed ning alluvatega FIEde hulgas meeste osakaal pidevalt suureneb.

Eespool kirjeldatud sooliste erinevuste tõttu esineb suuri erinevusi riskides ja ohtudes, millega töötavad mehed ja naised kokku puutuvad.

Tööde ja ülesannete jaotumise tõttu juhtub meeste ja naistega erinevat liiki õnnetusi. Erinevused meeste ja naistega juhtivate õnnetuste suhtarvus (meeste puhul 4189 õnnetust 100 000 töötaja kohta ning naiste puhul 1627 õnnetust 100 000 töötaja kohta) (Euroopa tööõnnetuste statistika, 2004) võivad olla tingitud asjaolust, et mehed töötavad sagedamini kõrgema

riskiga valdkondades, nagu mäetööstus, ehitus ja veonud. Meeste järgi projekteeritud tööseadmed võivad soodustada tööõnnetuste ja kutsehaiguste esinemist naiste seas.

TÖÖTURG: TÖÖSUHTED

Tööjõudu mõjutavad nii demograafilised, sotsiaalsed kui ka majanduslikud nähtused. Tööohutuse ja tervishoiu seisukohast on tähtis teha kindlaks praegused muutused ja pidada nendega sammu. Selleks on vaja terviklikku pikaajalist lähenemisviisi.

2004. aasta tööjõu-uuringu tulemuste kohaselt oli 194,5 miljonit inimest (377,5 miljonist elanikust) töösuhtes või seotud äritegevusega. Neist:

- 44% olid naised;
- 10,6% olid alla 25aastased;
- 10,9% oli vanusevahemikus 55–64 aastat;

- 82,3% töötas täiskohaga;
- 17,7% töötas osaaajalise kohaga.

Tööhõivemäär, mis näitab, kui suur osa 15–64aastasest elanikkonnast töötab, jõudis EL 25-s 2004. aastal 63,3%-le.

Tööjõu struktuuris viimasel ajal toimunud peamised muutused:

- tööjõud vananeb kiiresti. Eakate (55–64aastased) tööhõivemäär oli 2004. aastal 41,0%, tõustes 2000. aastaga võrreldes 4,4%. Eakate töö hoidmine on Euroopa üks peamisi tulevikuväljakutseid;
- praegu võetakse kogu Euroopas meetmeid, et ennetada puudega inimeste tööhõivest kõrvalejäämist;
- kuigi ELi tööjõust moodustavad suurema osa endiselt mehed, suureneb töötavate naiste arv;
- vajadus paremini haritud töötajate järele järjest suureneb, mis tuleneb osaliselt infotehnoloogia arenguga kaasnevast tööprotsesside keerukuse suurenemisest;
- ELi mõjutavad ka suurenev ränne ja rahvastiku suurem liikuvus, mis tähendab, et töötajad liiguvad riikidesse, kus on paremad töövõimalused.

Kuigi enamik Euroopa töötajatest on püsivas töösuhtes (palgatöötaja, täiskohaga töötaja), kuulub teistesse töösuhtekategooriatesse (st osaaajatöötajad, FIEd, tähtajalise lepinguga töötajad ja pereettevõtetes töötajad) ligikaudu 40% kõikidest töötavatest inimestest.

Osaajatöö puhul on märgatavad suured soolised erinevused: see on naiste seas rohkem levinud. 34,3 miljonist osaaajatöötajast Euroopas on 78% naised. Osaajalise kohaga töötatakse tihti tööelu alguses või lõpus. Eriti kehtib see meeste puhul.

Osaajatöötajad puutuvad vähem kokku paljude ohtude ja halbade ergonoomiliste tingimustega ning nad teatavad väiksema tõenäosusega tööga seotud terviseprobleemidest kui täiskohaga töötajad.

Samas on piiratud **tähtajalise** lepinguga töötajate juurdepääs koolitusele ja pikaajalisele oskuste arendamisele.

Ajutiste töötajatega juhtub rohkem õnnetusi kui teiste töötajarühmadega. Neil on ka vähem otsustusõigust ülesannete tegemise järjekorra, töötempo ja töömeetodite määramisel, samuti väiksemad tööalased nõudmised, ning nad on vähem teadlikud töökohas esinevatest riskidest. Selliste töötajate puhul on tööga rahulolematuse tase keskmisest kõrgem, kuid stressitase madalam.

FIEde töötingimused on alalise töökoha ja täistööajaga töötajate omadest tihti väga erinevad. FIEdel on sageli pikemad tööpäevad ja ebaühtlane töötempo. FIEd peavad oma tööd tervisele ohtlikuks sagedamini kui teised töötajad: vastavalt 35,5% ja 27,3%.

Tööprotsesside ja töökorralduse muutumine on tingitud ka töösuhete muutumisest. Ettevõtetes kasutatakse järjest rohkem erinevaid ja üksikisiku järgi kohandatud töölepinguid. See protsess suurendab töötajate seas töökoha ebakindluse tunnet.

NANOTEHNOLOOGIAD

Nanotehnoloogiateks nimetatakse tehnoloogiaid, mis hõlmavad materjalide loomist ja töötlemist nanosuurusel materjalide ja toodete väljatöötamiseks, et kasutada ära nende uudseid füüsikalise-keemilise omadusi.

Nanotehnoloogiates on ühendatud füüsikute, keemikute, bioloogide, materjaliteadlaste, mehaanika- ja elektriinseneride ning samuti meditsiini- ja kognitiivteadlaste eriteadmised.

Sellisest tehnoloogiast loodetakse kasu paljudes eri valdkondades, kuid muret tekitab nende võimalik kahjulik mõju tervisele ja keskkonnale – seda mitte üksnes töötervishoiu seisukohast, vaid laiemalt.

Nanotehnoloogiad on praegu EL 27-s tööohutuse ja töötervishoiu teadusuuringute üks prioriteete. Nanotehnoloogiaga tegelevad töötajad võivad puutuda kokku materjalide ja toodete uudsete omadustega, mis mõjutavad tervist viisil, mida ei ole veel põhjalikult uuritud.

Nanotehnoloogias töötatakse väikesemõõduliste materjalidega. Üks nanomeeter (nm) on üks miljardik meetrit. Näiteks inimese juuksekarva läbimõõt on

keskmiselt 80 000 nm ja punase verelible oma 7000 nm.

Nanotehnoloogiad hõlmavad struktuuride, seadmete ja süsteemide projekteerimist, tootmist ja rakendamist ning nende omaduste määramist, kasutades materjale, mille vähemalt üks mõõde on alla 100 nm.

Väikese mõõdu ning suurendatud suhtelise pindala ja kvantefektide tõttu võivad materjalid käituda väga erinevalt sellest, kuidas nad käituvad suuremas olekus, ning neil võib ilmnedu uudseid füüsikalisi-keemilisi eriomadusi. Need võivad näiteks muuta selliseid omadusi nagu suurus, kaal, maht, kiirus, tugevus, kõvadus, vastupidavus, värv, tõhusus, reageerivus või elektrilised omadused. See võimaldab töötada välja uusi, paremate tulemusnäitajatega ja paremini toimivaid materjale ja seadmeid.

Nanotehnoloogiat on aastakümneid kasutatud pooljuhtide valdkonnas ning veelgi kauem keemias. Nanomaterjalide kasutamine või usk nende potentsiaali aga levib paljudes eri valdkondades eesmärgiga luua uudsete omadustega materjale ja seadmeid.

Nanotehnoloogia kasutusvaldkondade hulka kuuluvad infotehnoloogia, biomeditsiinitehnoloogia, keskkonnatehnoloogia, energiatehnoloogia, tootmistehnoloogia, transpordi-, lennundus- ja kosmosetehnoloogia, põllumajandus ja toitumine, julgeoleku- ja sõjatehnoloogia.

Tööhõive nanotehnoloogiate vallas kasvab, jõudes hinnangute järgi 2014. aastaks maailmas kokku 10 miljoni töökohani. See on 11% töötleva tööstuse töökohtadest. Kui rahvastik ja tööhõive ametialane struktuur ELis ei muutu, tähendab see, et 2014. aastaks töötab Euroopas nanotehnoloogia valdkonnas peaaegu kuus miljonit inimest.

Kuigi nanotehnoloogial on palju (võimalikke) rakendusi ja kasusid, tekitab muret nanoosakeste võimalik mõju inimeste tervisele ning keskkonnale.

Väikse tõttu võivad nanoosakesed siseneda kehasse kolmel viisil:

- seedesüsteemi kaudu (allaneelamine);
- hingamisteede kaudu (sissehingamine);
- naha kaudu (otsene kokkupuude).

Juba kehas olles võivad nanoosakesed liikuda teistesse organitesse ja kudedesse. Sellist ümberpaigutumist lihtsustab nanoosakeste võime siseneda rakkudesse, läbida rakumembraane ja liikuda mööda närve. Teatavates tingimustes võivad nanoosakesed ületada isegi vere-aju barjääri.

Nanoosakeste kehasse sisenemise riski võivad mõjutada järgmised tegurid:

- osakeste mass, pindala ja arv;
- kas materjal on kuiv pulber või lahus;
- leviku ohjeldamine;
- kokkupuute kestus.

Nanomaterjalidega töötamise ohutus- ja tervisemõjude realistlikuks hindamiseks on vaja teha rohkem uuringuid. Piiratud kättesaadavad tõendid osutavad sellele, et töötajad peaksid nanoosakestega kokkupuutumise võimaluse korral rakendama ettevaatusabinõusid.

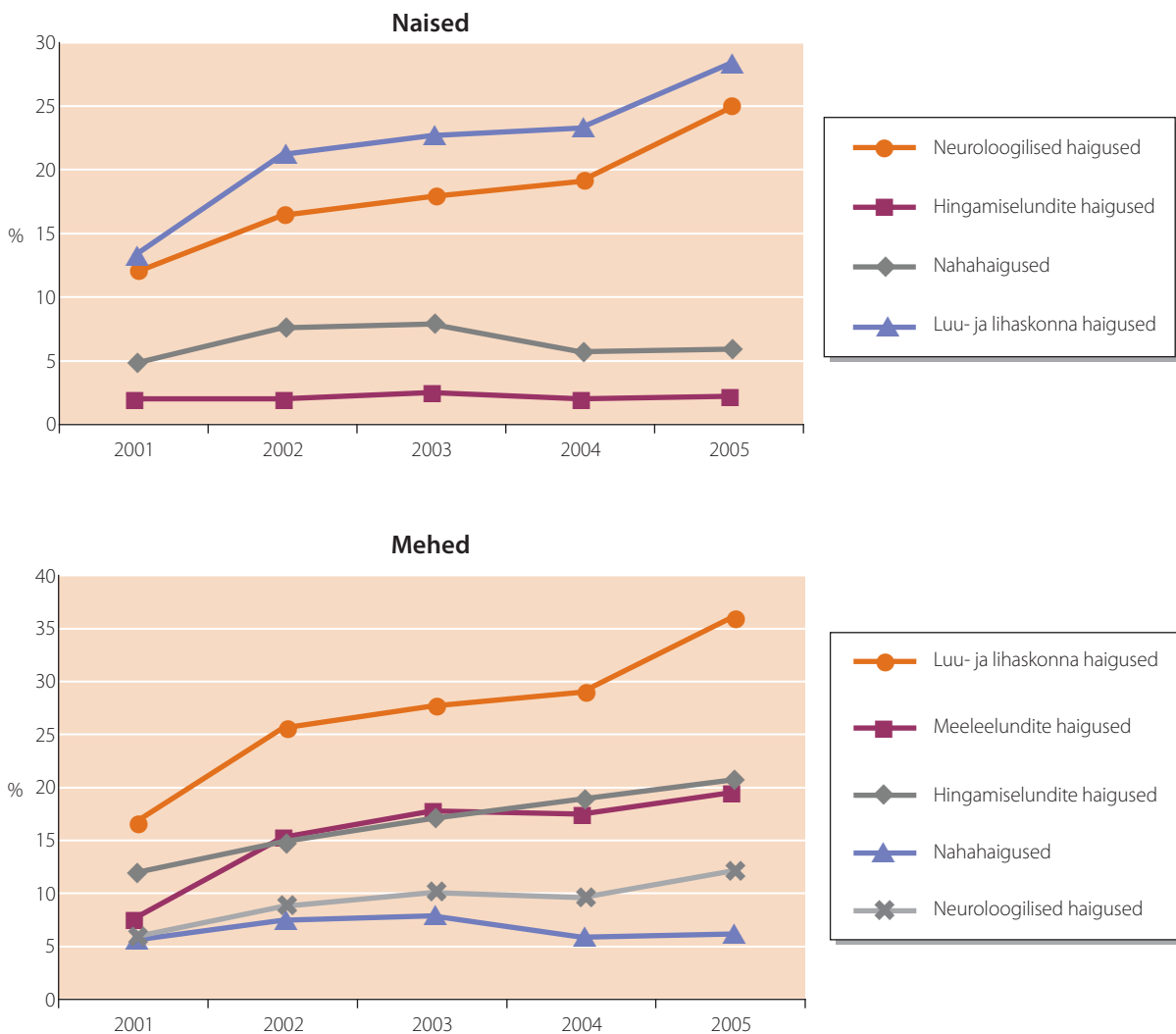
Peale võimalike tervisemõjude on nanotehnoloogiaga seoses tõstatatud ka eetilisi küsimusi.

KUTSEHAIGUSED

Kutsehaiguste kontseptsioon sõltub kutsehaiguste seosest riikliku tunnustamise ja hüvitamise süsteemiga. Tavaliselt on ametlikuks tunnustamiseks vaja selgeid tõendeid selle kohta, et töö on haiguse põhjustanud või mõjutanud tugevasti selle väljakujunemist. Tunnustamise ja hüvitamise kavad on riigiti erinevad, mistõttu on andmete kogumine kutsehaiguste kohta ELis problemaatiline. Euroopa tasandil registreeritakse üksnes piiratud arv haigusi. (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003H0670:EN:HTML>). Tööst tingitud terviseprobleemide ulatuse hindamiseks võib kasutada kutsehaiguste laiemat kontseptsiooni, vt nt kutse- ja keskkonnatekkene vähk (<http://osha.europa.eu/data/links/occupational-and-environmental-cancer-prevention-conference-presentations/>).

Luu- ja lihaskonna vaevused on üks levinumaid tööga seotud terviseprobleeme.

Joonis 7. Valitud kutsehaiguste esinemise suhtarv (100 000 töötaja kohta) haigusrühma, naiste ja meeste puhul, 2001–2005

Allikas: Euroopa kutsehaiguste statistika (EODS)

2005. aastal teatati kokku 83 159 uuest kutsehaiguse juhtumist. Neist kõige suurema osa moodustasid nii naiste kui ka meeste seas luu- ja lihaskonna vaevused – kokku 31 658 juhtumit.

Teised peamised haigusliigid on meeste ja naiste puhul üldjoontes samad, v.a meeleelundite haigused, mis on meeste seas teisel kohal, kuid ei kuulu naiste puhul esinelikussegi.

2005. aastal teatati kõige rohkem järgmistest haigustest: labakäe või randme tenosünoviit (kõõlusepõletik), kuulmiskadu, lateraalne epikondüliit (nn tennisisti küünarnukk), kontaktne dermatiit (nahapõletik), karpaaltunneli sündroom (närvide

pitsitus randmes), Raynaud' sündroom (valgesõrmsus), mesoteliom (vähk) ning astma.

Vaadeldes kutsehaigusi majandusvaldkondade lõikes, nähtub, et kõige sagedamini esineb haigusi mäetööstuses. Haiguste esinemissagedus mäetööstuses võib olla lausa 20 korda suurem kui pingereas järgmisel kohal asuvas valdkonnas. Mäetööstuse kiire kahanemine tähendab, et ka kutsehaiguste esinemissagedus selles valdkonnas teataval määral väheneb.

Peale mäetööstuse oli kutsehaiguste esinemissagedus 2005. aastal keskmisest kõrgem järgmistes tööstusvaldkondades: töötlev tööstus,

põllumajandus, jahindus, metsamajandus ja kalandus ning teised ühiskondlike, sotsiaalsete ja isikuteenuste valdkonnad.

Töötlevas tööstuses kipuvad kutsehaiguste esinemissagedus ja nende liigid olema nii meeste kui ka naiste puhul üldjoontes samad. Teistes sektorites on see natuke erinev. Naiste seas esineb kutsehaigusi sagedasti järgmistes majandusvaldkondades: puhastustööd, toiduvalmistamine, laudade teenindamine ja talutöö.

Kutsehaiguste mõju põhjalik hinnang peaks hõlmama kõiki tööga seotud terviseprobleemide kulusid. Selleks oleks vaja täpsustada kõik otsesed ja kaudsed kulud, samuti määrata kindlaks, kui suur osa terviseprobleemidest on tööga seotud. Selline hinnang näitaks tõenäoliselt seda, et kutsehaigused lähevad Euroopale igal aastal maksma miljardeid eurosid.

AMETIALANE STRUKTUUR

Muutused üldises ametialases struktuuris ei toimu tavaliselt kiiresti. Kuigi muutused on aeglasel ja ametialane jaotumine on meeste ja naiste puhul erinev, on ELis märgatavad teatavad uued suundumused:

- kõrgematele ametikohtadele tuleb juurde järjest rohkem noori naisi;
- varem väga suured ametirühmad on muutunud suhtelises arvestuses väiksemaks. Sellised rühmad on naiste puhul ametnikud ning meeste puhul oskus- ja käsitöölised;
- töötajate arv tippspetsialistide ning tehnikute ja keskastme spetsialistide kategoorias suureneb;
- lihttöölise arv on samuti suurenenud.

See näitab, et ajal, kui tööhõive teatavates traditsiooniliselt meeste domineeritavates keskmise tasandi ametikategooriates on vähenenud, on meestööjõud järjest rohkem jagunenud kõige ülemiste ja alumiste kategooriate vahel.

Tehnikute ja keskastme spetsialistide kategooria hõlmab mitmesuguseid ameteid. Siia kategooriasse kuuluvad sellised suured rühmad nagu raamatupidajad, meditsiiniõed, müügiesindajad ning eri inseneriteaduste tehnikud. Seega on võimalikud tööga seotud ohutus- ja terviseprobleemid ning

töötajaid mõjutavad halvad töötingimused samuti erinevad. Siiski kiputakse selles kategoorias teatama suurest stressist.

Lihttöölise kategooriasse kuulub mõnevõrra vähem ameteid, mis on madala sotsiaalmajandusliku staatusega. Siia kategooriasse kuuluvad talutöötajad, puhastustöötajad, majahoolajad ning lao- ja kaubaveotöötajad. Nende ametialade töötajad puutuvad kokku mitmesuguste halbade töötingimustega, nagu korduvad käelaba-/ käsivarrelliigutused, rutiinne töö ning töötajate oskuste mittevastavus tööalastele nõudmistele. Halbade töötingimuste esinemist kõnealuses ametikategoorias kinnitab kutsehaiguste statistika.

PANDEEMIAID

Nakkushaigused ohustavad inimeste tervist kõikides riikides üle maailma, hoolimata sotsiaalse ja majandusliku arengu tasemest. Sotsiaalsed, tehnoloogilised ja keskkonnategurid soodustavad uute haiguste tekkimist ja vanade haiguste naasmist.

Tekkivate nakkushaiguste ning pandeemiaohu vastu võitlemiseks on vaja ennetustööd ja valmisolekut nii töötervishoiu kui ka rahvatervise seisukohalt.

Pandeemia kriteeriumid:

- nakkushaiguse epideemia (puhang);
- paljusid inimesi mõjutav haigustekitaja;
- väga suurel geograafilisel alal esinev haigustekitaja.

Määratlus osutab kõrgele tõsidusastmele.

Igat nakkushaigust, mis kuskil maailmas tekib, tuleks tööga seotud ohtude seisukohast süsteemselt uurida, eeskätt juhul, kui on pandeemiaoht.

Epidemioloogilise (või edasikandumis-) ahela uurimine on huvitav ja tähtis vahend bioloogiliste riskide hindamisel töökohas.

Esimese sammuna tuleb kindlaks teha nakkusetekitaja reservuaar(id), seejärel viis(id), kuidas see võib reservuaari(de)st välja pääseda, millis(t)el viisi(de)l see võib edasi kanduda ning lõpuks, millise kanali (milliste kanalite) kaudu võib see peremehesse

siseneda, käesoleval juhul töötajasse töökohal. Sama lähenemisviisi võib kasutada ennetusmeetmete kindlaksmääramiseks: eelistatav on tegutseda otse reservuaaris, et maandada risk selle tekkefaasis, kuid kui see ei õnnestu, tuleb edasikandumisahel katkestada võimalikult varajases etapis.

See lähenemisviis võimaldab leida vastused peamistele tööalaseid riske puudutavatele küsimustele: Kus? Kes? Millal? Kuidas? Need faktid võimaldavad kindlaks määrata ja kasutusele võtta ennetusmeetmed. Need tuleks kohandada ohu arengule. Kui teadmised edasikandumistee(de) kohta on ebapiisavad, tuleks kohaldada ettevaatuspõhimõtet.

Pandeemia korral on nii tervishoiu kui ka rahvatervise seisukohast väga tähtis kaitsta tervishoiutöötajaid. Nemat on nakkushaiguste viiruslike epideemiate korral suures ohus. Näiteks SARSi puhangu ajal esines eri andmete kohaselt 21–57% kõikidest teatatud juhtumitest tervishoiutöötajate seas. Tervishoiutöötajate tööandjatel on nii eetiline kui ka juriidiline kohustus teavitada, kaitsta ja toetada tervishoiutöötajaid. See hõlmab nakkushaiguste riski hindamise ja asjakohaste riskijuhtimisprogrammide kehtestamist töökohas. Tervishoiutöötajate kaitse peaks kuuluma haiglanakkuste vastu võitlemise juurde.

Olulised tähelepanekud seoses töötajate ohutusega pandeemia korral:

- pandeemiaohu korral on vaja nõuda hingamiseldite asjakohase kaitse lisamist ennetusmeetmete hulka. Ühekordselt kasutatavad hingamiseldid osakeste eest kaitsevad filtreerivad vahendid (FFP1, FFP2, FFP3) kaitsevad õhu teel levivate nakkusetekitajate ning samuti piisknakkuste eest;
- kaitsta tuleks reisivaid töötajaid; mitte üksnes asjaomase töötaja kaitsmiseks, vaid selleks, et takistada haiguse levikut haigusvabasse piirkonda nakatanud reisija tõttu;
- töötajaid tuleks põhjalikult teavitada kohtadest, mida tuleks vältida, toiduhügieenist, käte pesemisest ja sanitaarsetest ettevaatusabinõudest kokkupuutekahtluse korral;
- loomi puudutavate pandeemiate korral tuleks loomadega kokkupuutuvaid töötajaid teavitada

riskidest ning korraldada nende kaitse kohe, kui haiguse kandumine loomalt inimesele on tõendatud või kui seda peetakse võimalikuks. See puudutab peamiselt loomakasvatajaid, transporditöötajaid, tapamajatöötajaid ning veterinaare. Kavandada tuleb ennetusmeetmed vähendamaks tõenäosust, et haiguse tagajärjel loomade arv kahaneb.

HIV ja teiste vere teel levivate haigustekitajate

puhul on analüüs näidanud, et nendes nakatumise risk enamikus töökohtades puudub. Peamine nakatumisrisk töökohal on juhuslik kokkupuude nakatunud verega ning see esineb põhiliselt tervishoiusektoris.

Tänu viiruse (HIV) identifitseerimisele ja bioloogiliste diagnostikatestide kättesaadavusele on olnud võimalik kehtestada parem riskihindamine ja paremad ennetusmeetmed.

Kokkupuutestsenaariumid on samad mis B- ja C-hepatiidi puhul; ennetusstrateegia põhineb peamiselt üldiste ettevaatusabinõude põhimõttel.

Malaaria vastab samuti pandeemia määratlusele, kuid see piirub nende geograafiliste piirkondadega, kus nakkust siirutavad moskiitod on laialt levinud.

2002.–2003. aastal puhkes Kagu-Aasias uus nakkuslik kopsuhaigus – **äge respiratoorne sündroom (SARS)**. Teabe ulatuslik levimine asjassepuutuva üldsuse seas, tõrjemeetmete rakendamine koos patsientide ja võimalike haigusjuhtumite isoleerimisega, tervishoiutöötajate kaitsmine ning sanitaarsete ettevaatusabinõude kasutamine reisivate inimeste puhul aitas piirata haiguse levikut ning peatas puhangu suhteliselt kiiresti.

Linnugripp ohustab kõige rohkem töötajaid, kes puutuvad kokku lindudega, sealhulgas kodulindudega: aretajad, talupidajad, veterinaarid, transpordi- ja tapamajatöötajad, kuid ka lindude väljapraakimises osalevad töötajad ning laboritöötajad. Selliste töötajate kaitsmiseks tuleks kehtestada ennetusprogrammid. Ennetusprogrammide esimene samm on asjakohase teabe andmine.

Koostada tuleks töökohtade valmisolekukava, mis hõlmab tööalaste riskide hindamist ning eeldatavaid ennetusmeetmeid (nt hingamiseldite asjakohaste

kaitsevahendite olemasolu), samuti ettevõtete valmisolekut säilitada elujõuline majandustegevus. Asjakohast teavet tuleks anda ja ajakohastada vastavalt vajadusele.

TÖÖÕNNETUSED

2004. aastal toimus 77% ELis esinenud tööõnnetustest meestöötajatega. Ometi on meestega juhtunud õnnetuste suhtarv alates 1998. aastast vähenenud ligi 21%, samas kui naiste puhul ainult 14%. 2004. aasta andmed näitasid, et tõsiste õnnetuse suhtarv on EL 15-s peaaegu täpselt sama mis EL 25-s.

EL 15-s oli üheksas majanduse põhivaldkonnas (põllumajandus, jahindus ja metsamajandus; töötlev tööstus; elektri-, gaasi- ja veevarustus; ehitus; hulgi- ja jaekaubandus, mootorsõidukite ja mootorrataste ning tarbeesemete ja kodukaupade remont; hotellid ja restoranid; veondus, ladustamine ja side; finantsvahendus; kinnisvara, rentimine ja äritegevus) tõsiste ja surmaga lõppenud õnnetuste suhtarv 2004. aastal 3176 (võrdub peaaegu 3,5 miljoni õnnetusega üheksas valdkonnas või ligikaudu 4 miljoniga kõikides sektorites kokku). Tõsiste õnnetuste – mille tõttu puudutakse töölt üle kolme päeva – suhtarv on alates 1998. aastast langenud. Loodetakse, et 2005. aasta andmed näitavad selle suundumuse jätkumist.

Õnnetuste suhtarv on eriti kõrge ehitussektoris, kus õnnetuseoht on peaaegu kaks korda suurem kui

üheksas valdkonnas keskmiselt. Selles kasvavas sektoris töötab 8% töötavast elanikkonnast. Põllumajanduses on õnnetuste suhtarv 1,5 korda keskmisest kõrgem, kuid selles sektoris töötavate inimeste arv väheneb. Töötlevas tööstuses paistavad suure õnnetuste arvuga välja puidu- ning puidutoodete tootmise ettevõtted, kus õnnetuste suhtarv on keskmisest üle 2,3 korda kõrgem.

Õnnetuste vanuserühmade vahelise jaotumise vaatlus näitab, et 18–24aastaste vanuserühmas on õnnetuste suhtarv keskmisest 1,4 korda kõrgem.

Ettevõtetes, kus töötab 10–49 või 50–250 töötajat, on õnnetuste suhtarv keskmisest kõrgem (vastavalt 1,2 ja 1,4 korda).

Igal aastal mõjutavad tööõnnetused rohkem kui kuut miljonit ELi töötajat. Keskmiselt kaotatakse iga õnnetuse tõttu 20 tööpäeva. Viimase viie aastaga on õnnetuste suhtarv vähenenud 18,5%. Kuigi see arengusuund on paljutootav, on teatavaid tegevusvaldkondi ja rühmi, kus õnnetuste suhtarv on endiselt väga kõrge, nt ehitus ja noored (18–24aastased) ning keskmise suurusega ettevõtted. Nendele kategooriatele on vaja pöörata eritähelepanu.

Ligikaudu 5% tööõnnetuste ohvritest ei suuda pärast sama liiki töökohale naasta. Ligikaudu 1,8% tööõnnetuste ohvritest on sunnitud vähendama oma tööaega ning 0,2% neist ei usu, et nad kunagi enam tööle naasevad.

Tabel 1. Tõsiste ja surmaga lõppenud tööõnnetuste suhtarvu muutumine, võrreldes 1998. aastaga (=100), EL15 ja EL25

	Tõsised õnnetused						
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EL (25 riiki)	100	100	99	95	88	83	80(p)
EL (15 riiki)	100	100	98	94	86	81	79(p)
	Surmaga lõppenud õnnetused						
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EL (25 riiki)	100	88	87	85	81	80	78(p)
EL (15 riiki)	100	91	88	85	80	78	77(p)

Allikas: Eurostat ((p) – esialgsed andmed)

TÖÖSTRESS

Tööstress tekib siis, kui töökeskkonna nõudmised on suuremad kui töötaja võime nendega toime tulla (või neid ohjata). Kui tööstress on tugev ja kestab pikemat aega, võib see kahjustada vaimset ja füüsilist tervist. Tööstressi võivad põhjustada psühhosotsiaalsed ohutegurid, nagu töökorraldus, organisatsioon ja juhtimine, kõrged tööalased nõudmised ja väike otsustusõigus töö üle ning sellised probleemid nagu ahistamine ja vägivald töökohas. Tööstressi võivad tekitada ka füüsilised tegurid, nagu müra ja temperatuur.

Uuringud näitavad, et 50–60% kõikidest kaotatud tööpäevadest on seotud stressiga.

2005. aastal näitasid EL 27 andmed stressitaseme vähenemist; siiski teatati stressiga kokkupuutumisest vähem peamiselt EL 15 riikides (20,2%), samas kui uutes liikmesriikides oli kokkupuute tase endiselt kõrge (üle 30%).

Enne 2004. aastat oli tööstressi ja sellega seotud vaimsete terviseprobleemide kulu 15 liikmesriigis hinnanguliselt 3–4% rahvamajanduse kogutoodangust, mis on kokku 265 miljardit eurot aastas. Uuringute hinnangul läheb ainuüksi tööstress

ettevõtetele ja asjaomaste riikide valitsustele maksma umbes 20 miljardit eurot ning seda vaid töölt puudumise ja seotud tervisekulude tõttu.

Tööstressi riskitegurid:

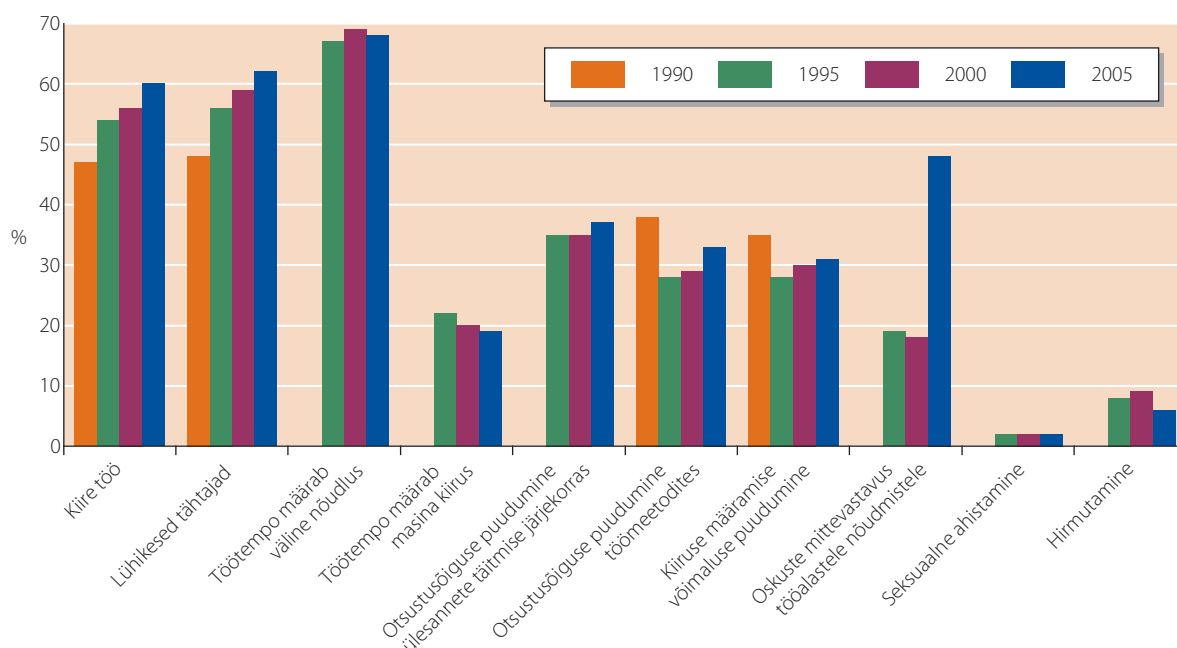
- töötamine väga kiire tempoga ja lühikeste tähtaegadega;
- töötempo määrab väline nõudlus või masin;
- ettenägematu segamine töö juures;
- oskuste mittevastavus tööalastele nõudmistele;
- hirmutamine ja seksuaalne ahistamine.

Enamik stressi põhjustest on seotud töö planeerimise ja organisatsiooni juhtimise viisiga. Muud stressitekitajad võivad olla karjääriareng, positsioon ja palk, üksikisiku roll organisatsioonis, inimestevahelised suhted ning isikliku ja tööelu kokkupuuteala.

Psühhosotsiaalsete terviseriskide esinemine ei ole **sooliselt** oluliselt erinev. 2005. aastal teatas ELis tööstressist 23,3% meestest ja 21% naistest.

Vanust kui stressi mõjutavat tegurit vaadeldes ilmneb, et 40–54aastased töötajad teatavad stressist sagedamini kui teiste vanuserühmade töötajad. Kõige vähem teatavad stressist 15–24aastased töötajad.

Joonis 8. Teatavate tööstressi riskitegurite jaotumine

Allikas: Euroopa töötingimuste uuring 1990, 1995, 2000, 2005.

Majandusvaldkondadest esineb

psühhosotsiaalseid terviseprobleeme kõige rohkem hariduses, tervishoius ja sotsiaaltöös ning veonduses ja sides.

Teatavad uuringud näitavad, et

ametikategoriatest esineb stressi kõige rohkem seadusandjate, kõrgemate ametnike ja juhtide ning tippspetsialistide kategooriates. Ametite teistsugune liigitus näitas, et kõige rohkem puutuvad psühhosotsiaalsete riskidega kokku kõrgemalt kvalifitseeritud sinikraed, nagu põllumajanduse oskustöölised.

WHO hinnangul tõuseb uute tehnoloogiate levimisel ja globaliseerumise kiirenemisel depressiooni ja stressi tase järsult. WHO hinnangu kohaselt ei suurenda ELi rahvastiku vananemine töötavate ja pensionil olevate inimeste osakaalu muutumise tõttu mitte üksnes töötava elanikkonna keskmist vanust, vaid ka järjest kahaneva arvu töötajate koormust, soodustades seeläbi stressi teket.

Stressi prognoositud suurenemise vastu võitlemiseks tuleb võtta meetmeid. Tööstressi saab ennetada või selle vastu võidelda töö ümberkorraldamisega (nt töötajatele suurema otsustusõiguse andmine ning nii ala- kui ka ülekoormuse vältimine), töökorralduse parandamisega (vähem segamist), sotsiaalse toe suurendamise ning jõupingutuste mõistliku tasustamise edendamise.

NOORED TÖÖTAJAD

Järgmistel aastakümnetel suureneb Euroopas 50aastaste ja vanemate töötajate osakaal ning vastavalt väheneb noorte töötajate hulk.

2005. aastal töötas EL 25-s ligikaudu 193,8 miljonit inimest, sealhulgas 20,4 miljonit 15–24aastast töötajat. Selle vanuserühma töötajad moodustasid tööjõust 10,5%. Ajavahemikul 2000–2005 vähenes noorte osakaal 0,9%. Viimasel vaatlusaastal oli 15–24aastaste noorte tööhõivemäär 36,3%, võrreldes 63,6%ga 15–64aastaste elanike puhul.

EL 25-s on noorte tööpuuduse tase keskmiselt kaks korda kõrgem kui kogu rahvastiku puhul üldiselt. Samuti esineb olulisi erinevusi piirkondade lõikes:

noorte piirkondlik tööpuuduse tase ulatub 6,2%st 59,1%ni.

Riikide andmed näitavad, et noored saavad tavaliselt madalat palka ja neil on sotsiaalhüvitistele piiratum juurdepääs kui töötaval elanikkonnal üldiselt.

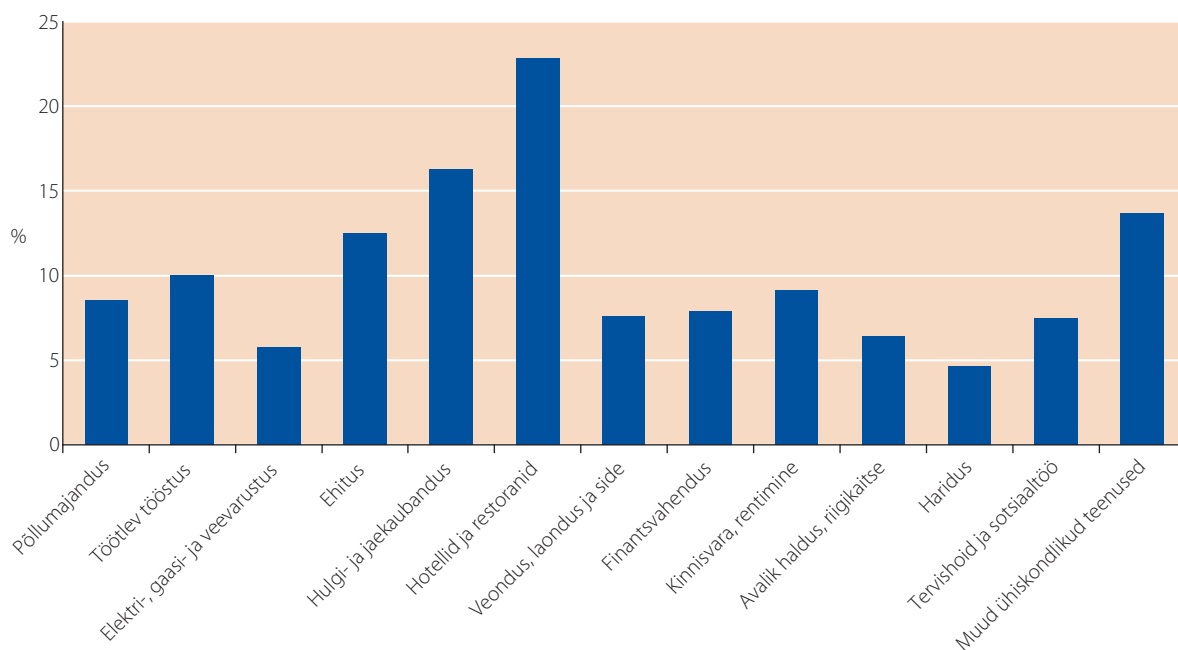
Noorte töötajate hulgas on mehi rohkem kui naisi ning kõige suurem on noorte osakaal hotellide ja restoranide sektoris (22,7%), millele järgneb kaubandus (16,3%). Tüüpilised noorte ametikategooriad on teenindajad ning poe- ja müügitöötajad, relvajõud ja lihttöölised. Nendele ametikohtadele kipub olema omane ajutise ja hooajalise töö suur levimus, kehvad töötingimused ning füüsiliselt raske töö. 37,5% noortest töötab tähtajalise lepinguga, samas kui kogu tööjõust on sellises töösuhtes 12%. Tähtajaliste lepingutega töötajate juurdepääs koolitusele ning osalemisele pikaajalises oskuste arendamises on väiksem kui püsilepingutega töötajatel. Ajutistel töötajatel on ka vähem otsustusõigust tööülesannete täitmise järjekorra, töötempo ja töömeetodite määramisel. Samuti on neil väiksemad tööalased nõudmised ning nad on vähem teadlikud töökohas esinevatest riskidest.

2005. aastal töötas osalise tööajaga 25,7% noortest, mis on 4,7% rohkem kui 2000. aastal. Osaajatöötajatele on iseloomulik järgmine: töötamine soodsamas keskkonnas, töötamine pigem standardsel ajal (mitte öhtul, öösel ja nädalavahetusel), vähem otsustusõigust tööaja üle, vähem oskusi nõudev töö, vähem koolitust, töötamine sotsiaalvaldkonnas ning hotelli ja restoranisektoris ning mitte ehituses, töötamine teenindaja/müügitöötajana ning mitte juhina.

Mõningad olulised faktid noorte töötajate kohta:

- noored puutuvad rohkem kokku järgmiste füüsiliste tööteguritega: müra, vibratsioon, kuumus/külmus ning ohtlike ainete käsitlemine;
- hotellides ja restoranides ning ehituses töötavaid noori ohustab vali **müra** ning kõne- või sidekeskuste töötajatel võib tekkida **akustiline šokk**;
- noortel on suurem tõenäosus puutuda kokku ka madala sagedusega üldvibratsiooniga, näiteks sõites maasturitega ebatasasel pinnal, või liigse liikumisega. See võib põhjustada **seljavalu** ja muid **selgrooprobleeme**;

Joonis 9. Noorte osakaal (%) sektorite kaupa, EL 25, 2005

Allikas: tööjõu-uuring - Eurostat

- kokkupuude **kuumusega** on tavaline põllumajanduses, ehituses, tööstuses ning hotellides ja restoranides, mis tähendab, et noori ohustab see rohkem;
- füüsiliselt koormavad töötegurid (nt valulikumad asendid, raskuste käsitlemine ja korduv töö) tunduvad olevat noorte seas tavalisemad kui töötava elanikkonna seas üldiselt;
- noored töajõurühmana kasutavad rohkem kaitsevahendeid kui töötav elanikkond keskmiselt, kuid tunduvad olevat vähem teadlikud tööga seotud riskidest;
- noortel on suurem tõenäosus teatada soovimatust seksuaalsest tähelepanust kui töötaval elanikkonnal üldiselt. Eriti haavatavad on noored naised hotelli- ja restoranisektoris ning muudes teenindusvaldkondades;
- noortega juhtub rohkem tööõnnetusi, kuid vähem surmaga lõppevaid õnnetusi kui vanemate töötajatega;
- noortel meestel on eriti suur oht sattuda tööõnnetusse. Viis levinumat kutsehaigust 15–35aastaste töötajate seas on allergia,

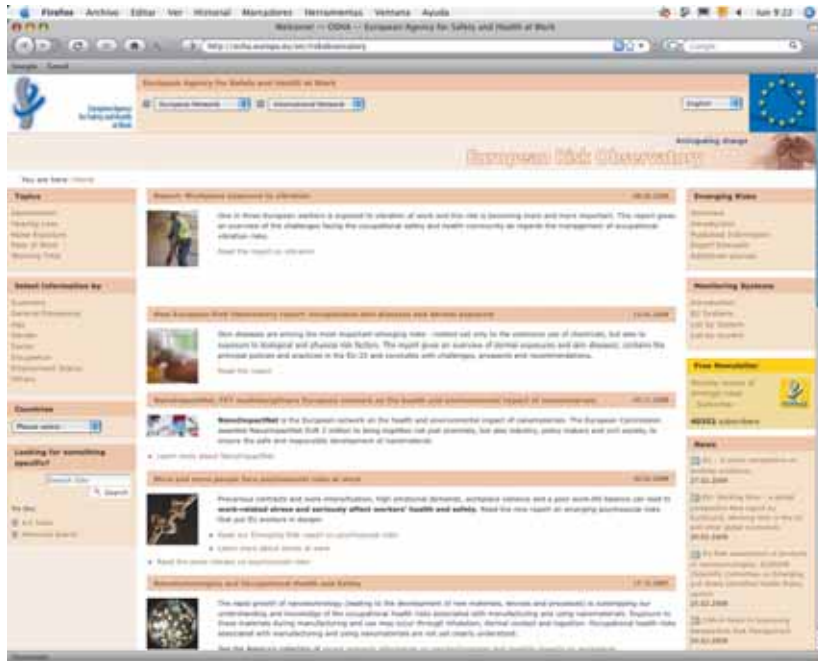
nahaärritus, kopsuhaigused, nakkushaigused ning luu- ja lihaskonna vaevused;

- noortel on eakate töötajatega võrreldes keskmisest väiksem risk kutsehaiguste väljakujunemiseks, kuid ägedate haiguste risk, nagu allergia ja mürgistus, võib olla suurem.

Kui soovite saada mõne käesolevas Outlooki numbris käsitletud teema kohta lisateavet, külastage veebisaiti <http://osha.europa.eu/en/publications/outlook>.

Euroopa riskiseirekeskus jätkab käsitletud teemade ning paljude teiste tööohutuse ja tervishoiuga seotud uute ja tekkivate riskide uurimist. Värskeima teabe saamiseks külastage veebisaiti <http://osha.europa.eu/en/riskobservatory> või tellige Euroopa Tööohutuse ja Tervishoiu Agentuuri elektrooniline uudiskiri OSHmail (<http://osha.europa.eu/en/news/oshmail/>).

Lisateave Euroopa riskiseirekeskuse kohta

Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Agentuur

Outlook nr 1 – Uued ja tekkivad riskid tööohutuse ja töötervishoiu valdkonnas

Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus

2009 — 24 lk — 21 x 29,7 cm

MÜÜK JA TELLIMINE

Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talituse tasulised väljaanded on saadaval meie müügiesindustes üle maailma.

Müügiesindustes nimekirja leiate väljaannete talituse veebilehelt (<http://publications.europa.eu>) või tellige see faksiga (352) 29 29-42758.

Võtke ühendust müügiesindustes nimekirjast valitud esindusega ja esitage oma tellimus.

Töökeskkonna parandamiseks töötajate turvalisuse ja tervisekaitse osas vastavalt asutamislepingu ning tööohutuse ja tervishoiu alaste hilisemate ühenduse strateegiate ja tegevusprogrammide sätetele, on agentuuri eesmärk anda ühenduse asutustele, liikmesriikidele, tööturu osapooltele ja selles valdkonnas tegutsejatele vajalikku tööohutuse ja tervishoiu alast tehnilist, teaduslikku ja majandusalast teavet.

Euroopa Tööohutuse ja Tervishoiu Agentuur

<http://osha.europa.eu>

Euroopa Tööohutuse
ja Tervishoiu Agentuur

Gran Vía 33, E-48009 Bilbao
Tel +34 944794360
Faks +34 944 794383
E-post: information@osha.europa.eu

Väljaannete talitus